

ELS CAVALLERS CATALANS DE L'ORDE DE CARLES III

per Pere Molas Ribalta

L'orde de Carles III va ser fundat el 1771. La seva divisa, *virtuti et merito*, havia fet pensar a alguns historiadors en un orde modern i "burgès", ben diferent dels tradicionals ordes militars de cavalleria, d'origen medieval. Una anàlisi més acurada de les seves constitucions havia palesat, però, que per a l'ingrés a l'orde calia provar la condició nobiliària dels avantpassats¹. Aquesta exigència genealògica ha fet que es conservessin les informacions familiars dels cavallers admesos fins a 1847, data en la qual es va modificar la normativa, després de l'establiment del sistema constitucional².

Una aproximació a les persones que foren condecorades amb l'orde de Carles III demostra que aquesta distinció fou atorgada, en més d'un 50%, a diferents membres de l'administració de l'estat i a militars. La distribució regional fou molt irregular³. Fins el 1808, les regions amb un nombre més elevat de cavallers van ser Andalusia (248) i Castella la Vella (206). Ateses les característiques de l'orde i la seva relació amb l'administració de l'estat, no és estrany que 104 cavallers haguessin nascut a Madrid. Les Províncies Basques, amb 106 casos, i Navarra, amb 69, tenien un bon lloc. La posició dels antics regnes de la Corona d'Aragó, menys integrats dins les xarxes de l'alta administració, era minsa: 59 aragonesos, 42 nas-

1. Antonio DOMÍNGUEZ ORTIZ, *Sociedad y estudio en el siglo XVIII español*, Barcelona 1976, p. 352.

2. Vicente CADENAS VICENT, *Extracto de los expedientes de la Orden de Carlos 3º, 1771-1847*, 12 volums, Madrid, 1979-1988.

3. Jordi MORETA i MUNUJOS, "Los caballeros de Carlos III. Aproximación social", *Hispania*, Madrid, n. 148 (1981), pp. 409-421.

cuts a Catalunya, 35 al regne de València i 10 a les Illes Balears. En el seu conjunt representaven el 10%, aproximadament el mateix que els nascuts a Madrid. S'han fet alguns estudis sobre els cavallers d'alguna província⁴. En aquest article analitzarem els nascuts en el Principat de Catalunya, amb l'objectiu d'aprofundir en el nostre coneixement de les relacions entre la noblesa catalana i l'administració de l'estat a l'època de la monarquia absoluta.

Els cavallers nascuts al Principat de Catalunya es dividien en dos grups ben diferents. Una part (26), minoritària, estava constituïda per fills de militars i de funcionaris d'origen forà, que molt sovint eren també militars i funcionaris. Encara podem distingir entre si establiren vincles matrimonials o no amb famílies del Principat; o si, en tot cas, pertanyien a famílies de militars i funcionaris residents des de feia temps a Catalunya, la qual cosa implicaria un grau de relació més intens amb la vida del país.

I. CAVALLERS DE PROCEDÈNCIA FORANA

Militars d'alta graduació

A Catalunya, el militar Juan González (Palermo, 1670), cavaller de Sant Jaume (1694), es va casar amb Maria Catalina de Bassecourt, filla d'un comandament de les tropes valones. Foren pares de Francisco González de Bassecourt. Nascut el 1726 a Pamplona, on el seu pare exercia de governador. El personatge va tenir el seu lloc en el règim borbònic català, amb el títol de Comte de l'Asalto⁵. Feia un any que havia obtingut el grau de mariscal de camp quan va ser nomenat, el 1774, corregidor de Barcelona. El 1776 fou ascendit a tinent general i, el 1778, nomenat capità general interí del Principat de Catalunya. Se li va conferir el càrrec de manera definitiva després de la mort de l'anterior titular, el comte de Riela, ministre de la guerra, el 1780.

4. Dálmiro de la VALGOMA, *La nobleza de León en la Orden de Carlos III*, León 1946. Julio ATIENZA, "Caballeros extremeños en la Orden de Carlos III", *Revista de Estudios Extremeños*, volum VII (1951), pp. 3-104. Narciso MESA FERNÁNDEZ "El Santo Reino de Jaén en la Orden de Carlos III", *I Congreso de Historia de Andalucía, Andalucía Moderna (siglo XVIII)*, Córdoba 1978, tomo II pp. 41-49. Manuel ÁLVAREZ VALDÉS, *La hidalguía. Caballeros asturianos de la Orden de Carlos III*, Oviedo 1992.

5. Vicente CADENAS VICENT, *Caballeros de la Orden de Santiago, Siglo XVIII*, tomo IV, Madrid 1979, nos. 1139 i 1195. Josep Ma. GAY ESCODA, *El Corregidor a Catalunya*, Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona 1991, p. 412.

El comte de l'Asalto es va relacionar bé amb l'alta societat de Barcelona. Va ser, de 1776 a 1793, president de l'Acadèmia de Bones Lletres, càrrec que ja havia ocupat algun antecessor seu en la capitania general. Va enviuadar el 1783 i es tornà a casar a la cort el 1784. El seu nom va quedar unit a les millores urbanístiques que, sota el seu comandament, es feren a la Rambla i al Raval⁶.

Tanmateix el seu mandat finalitzà en produir-se els *rebomboris del pa*, l'hivern de 1789. Va haver de deixar l'exercici de la capitania general, tot conservant-ne la titulació. Fou aleshores, en el devesall de mercès que acompanyaren la jura de Carles IV per les corts espanyoles, quan González de Bassecourt que, des de 1747, era cavaller de l'orde de Sant Jaume, va rebre la gran creu de l'orde de Carles III (novembre 1789). L'any següent va cessar definitivament com a capità general de Catalunya i va rebre en compensació el títol de conseller d'estat⁷.

Els Bassecourt eren originaris de Grigny, a l'Artois. Cunyat del comte de l'Asalto va ser Procopi-Francesc de Bassecourt, nascut a Grigny el 1698, qui el 1746 va obtenir el títol napolità de comte de Santa Clara i, el 1751, l'hàbit de cavaller de l'orde de Sant Jaume. La darrera etapa de la vida va transcórrer a Catalunya, i concretament a les terres de Lleida. El 1754 va esdevenir baró de Maials, al Segrià. Ascendit, el 1760, a mariscal de camp, de 1761 fins la seva mort el 1765 va ser corregidor de Lleida, on va fundar una Acadèmia d'Agricultura⁸.

6. Joan MERCADER RIBA, *El segle XVIII. Els capitans generals*, Barcelona 1956, p. 104. Eduard ESCARTÍN, "El Corregiment de Barcelona", *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona 1984, II, pp. 54-55. Josep Rafel CARRERAS BULBENA, al *Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres*, volums 12/13, p. 280. Referències a la personalitat del capità general al *Cataix de Sastre*, del Baró de Maldà, passim. *Història de Barcelona*, dirigida per J. SOBREQUÉS, 1993, p. 89.

7. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, n. 1104. Feliciano BARRIOS. *El Consejo de Estado de la Monarquía española, 1521-1812*, Madrid 1984, p. 428, n. 306.

8. Josep LLADONOSA i PUJOL, *Història de Lleida*, Tàrraga 1972, II, p. 632, 634. GAY ESCODA, ob. cit. p. 432. *Gran Enciclopèdia Catalana*, volum 4, p. 297. *Gran Geografia comarcal de Catalunya*, volum 10, Barcelona 1983, p. 176. Maria Àngels SERRANO FLO, "Nobleza y cultura en la Lérida del siglo XVIII", *Actes del I Congrés d'Història moderna de Catalunya*, Barcelona 1984, I, p. 614. Ernest LLUCH, *El pensament econòmic a Catalunya, (1760-1840)*, Barcelona 1973, pp. 160-162.

El seu fill Joan-Procopi-Francesc, nascut a Barcelona el 1740, cavaller de Sant Jaume el 1751, va ser corregidor de Barcelona (1795-1796). Ascendit a tinent general el 1794, el segon comte de Santa Clara va ser capità general de Cuba de 1796 a 1799, i de Catalunya del 1802 a 1808. Havia ingressat a l'orde de Carles III el 1802⁹.

Altres membres de la família Bassecourt tingueren un paper important dins l'administració política i militar dels Països Catalans durant el regnat de Ferran VII. Un nebot de Joan-Procopi, Andreu Bassecourt i Borgunyó, nascut a Barcelona el 1781, cavaller d'Alcántara (1802), baró de Maials i comte de Santa Clara, va ser corregidor de Mataró de 1823 a 1825. El tinent general Lluís-Alexandre de Bassecourt, nebot del primer comte de Santa Clara, fou capità general interí de València (1810-1811) i corregidor de Barcelona el 1824¹⁰.

El successor del comte de l'Asalto com a capità general havia nascut a Barcelona (1731). Era l'irlandès Francisco-Antonio de Lacy y Witte, fill del militar Guillermo de Lacy, del regiment d'infanteria d'Ultònia. Va ser batejat a la parròquia dels Sants Just i Pastor i va estudiar al col·legi de Cordelles. El 1737, als cinc anys, ja tenia el nomenament d'alferes del regiment i el 1744, als dotze, va obtenir un hàbit de cavaller de l'orde de Sant Jaume, amb la promesa de succeir el seu pare en la dignitat de comanador, fet que va produir-se el 1753. La vida de Lacy s'entrellaça amb la política exterior de l'època. Va fer les darreres guerres d'Itàlia; era brigadier a la campanya de 1762 contra Portugal i mariscal de camp l'any següent. Va exercir funcions diplomàtiques, com a ministre extraordinari, davant les corts de Suècia i de Rússia. El 1779 va ser ascendit a tinent general i l'any següent va rebre la gran creu de l'orde de Carles III. Des de 1780 exercia el càrrec de director general d'artilleria, que va conservar mentre exercí la capitania general de Catalunya¹¹.

9. LLADONOSA, II, p. 660, 664-665. GAY ESCODA, p. 416 i 427.

10. Manuel ARDIT LUCAS, *Revolución liberal y revuelta campesina*, Barcelona 1977, pp. 154-156. Pere MOLAS RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*, Barcelona 1973, p. 79. Els Borgunyó eren una família alacantina que també pertanyia a l'orde de Carles III. Vegeu Verónica MATEO RIPOLL, *Oligarquía y poder en el siglo XVIII*, Alicante 1995.

11. V. CADENAS VICENT, *op. cit* VII (1985), p. 8, n. 1343. Biblioteca de Catalunya. Fullets Bonsoms, nos. 3.244 i 6.374. Alberto VIDAL, *Oración fúnebre ... a expensas de los oficiales del Real Cuerpo de Artillería del Departamento de Barcelona en memoria de su Comandante general e Inspector ...*, Tarragona 1793.

Lacy va morir el darrer dia de l'any 1792. El baró de Maldà descriu en el seu *Calaix de Sastre* les cerimònies funeràries del qui anomena "nostre estimat paísà": l'exposició del cos en el palau, la processó fúnebre, els funerals a Santa Maria del Mar, etc¹².

Dos altres capitans generals del regnat de Carles IV havien nascut a Barcelona. El primer va ser Agustí de Làncaster, batejat també a Sants Just i Pastor. Havia assolit el grau de tinent general i era comanador de l'orde de Calatrava. Va participar en la campanya del Roselló i va ser nomenat capità general interí del Principat. Va rebre la gran creu de l'orde de Carles III el 1795 i va ser capità general en propietat l'abril de 1797. El baró de Maldà recorda en el seu *Calaix de Sastre* l'origen barceloní de Làncaster. El general participà en la vida social de l'aristocràcia, i va intentar pal·liar la crisi social mitjançant la creació d'una Junta d'auxilis i la potenciació de les obres públiques. Deixà el càrrec el maig de 1798 i fou designat membre del Consell de guerra, duc de Làncaster i *grande* d'Espanya. Va morir a Madrid el 16 d'abril de 1801. El seu germà Ignasi, nascut a Madrid, va pertànyer també a l'orde de Calatrava, va ascendir fins al grau de tinent general (1793) i va obtenir, el 1802, la gran creu de la de Carles III¹³.

A Barcelona també havia nascut José de Ezpeleta y Galdeano, de nissaga navarresa, cavaller de l'orde de Sant Joan (1781), capità general de Cuba (1785), virrei de Nova Granada (1789-1797), comte d'Ezpeleta (1797), governador del Consell de Castella el 1797, conseller d'Estat (1798) i capità general de Catalunya el 1808. No va saber reaccionar davant l'ocupació francesa, i va acabar destituït i empresonat pels invasors el setembre de 1808. Amb Ferran VII va continuar la carrera dels honors. Fou virrei de Navarra de 1814 a 1820. Aleshores, el 1815, va rebre la gran creu de l'orde de Carles III¹⁴.

12. *Calaix de Sastre*, II, pp. 58-59.

13. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VII, p. 16. *Calaix de Sastre*, IV, pp. 63-65, 67-68 Biblioteca de Catalunya, Fullets Bonsoms, n. 6.392, Ciro VALLS i GELI, *Sermón fúnebre del Excmo. Sr. D. Agustín de Lancaster y Araciel, duque de Lancaster, Capitán general del Principado de Cataluña...*, Barcelona 1802.

14. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, p. 126. Hi ha abundants referències d'Ezpeleta en obres generals i en monografies. Una biografia resumida és la d'Eric BFERMAN, a *Revista de Historia Militar*, Madrid 1977, pp. 97-118.

Segons algunes indicacions, a Tortosa havia nascut l'aristòcrata i militar aragonès Luis Rebolledo de Palafox i Melzi, marquès de Lazán, germà del famós defensor de Saragossa (segons altres dades havia nascut a Saragossa el 1772). Fou ascendit a brigadier el 1802. Durant la Guerra del Francès era tinent general i va rebre, el 1811, la gran creu de l'orde de Carles III.

Un altre aristòcrata militar era el marquès de Villadarias, don Francisco del Castillo y Horcasitas, de nissaga malaguenya, nascut a Badalona el 1742. El seu avi i el seu pare foren tinent general i comanadors dels ordres militars tradicionals. El seu oncle matern, Francisco del Castillo y Vintimilla va ser bisbe de Barcelona. Ell mateix havia ingressat a l'orde de Sant Jaume molt jove, el 1752¹⁵. Va rebre la gran creu de l'orde de Carles III el 1789.

Famílies de corregidors

Entre els cavallers o les seves famílies hi havia titulars dels càrrecs de corregidor. Entre els cavallers militars nascuts a Barcelona hi havia Carlos Coupigny y Macdonell. El seu pare, el való Alexandre de Coupigny, nascut a Louberval, s'havia casat el 1771, al mateix palau reial de Madrid, amb la filla d'un militar irlandès, cavaller de l'orde de Sant Jaume. Carlos va néixer el 1772. Era capità de la guàrdia valona quan va obtenir l'ingrés a l'orde de Carles III el 1807, data en la qual el seu pare fou ascendit a tinent general¹⁶. Un Antoni de Coupigny Louberval, també de la guardia valona, va ser corregidor de Mataró del 1803 al 1808.

Molts dels cavallers de procedència paterna forana tenien també part de sang catalana per via materna. El militar Juan de Carvajal -nascut a Brusel·les, i tinent de rei a la plaça de Barcelona els anys vint- s'havia casat amb la catalana Raimunda Castellet de Rivera. Foren els pares del també militar Ramon de Carvajal i Castellet que fou corregidor de Vic (1768), governador de Guayaquil (1778) i, de bell nou a Catalunya, tinent de rei a Barcelona, com el seu pare (el 1787). Una germana d'aquest, Maria Antònia Carvajal y Castellet, es casà amb Felipe del Alcázar Barrios, natural de Jerez de la Frontera i cavaller de l'orde de Sant Jaume. Fèlip

15. V. CADENAS VICENT, *Santiago*, IV, n. 1234. *Carlos 3º*, III, p. 64.

16. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, pp. 176-177.

del Alcázar Carvajal, nascut a Barcelona, es va retirar de l'exèrcit amb el grau de capità i va acceptar un càrrec d'administrador de rendes reials a Sòria. Va ingressar a l'orde de Carles III el 1794. El seu cosí, José María Carvajal y Urrutia (nascut a Cadis el 1766), va obtenir la mateixa dignitat el 1829¹⁷.

També tenia ascendència catalana, per línia materna, el capità de la guardia reial Ignacio García Hurtado y García Ferrer, Torres y Perelló, nascut a Barcelona, cavaller de l'orde de Carles III el 1793¹⁸.

El navarrès Isidoro Daoiz y Parceró, natural de la població de Miranda de Arga, va ser corregidor de Vilafranca del Penedès (1784-1796). Les dues famílies, Daoiz y Parceró, estaven ben presents en la milícia i la magistratura. El mateix Isidoro era cavaller de l'orde de Sant Jaume i s'havia casat, a Barcelona, amb la filla d'un militar suís, nascuda a Palma de Mallorca. D'aquest matrimoni va néixer, el 1768, Miguel Daoiz, que va ser dignatari de la catedral de Pamplona. El 1816 fou nomenat cavaller supernumerari de l'orde de Carles III¹⁹. A la mateixa Miranda de Arga havia nascut el pare de Joaquín Fidalgo, nat a la Seu d'Urgell, cavaller el 1791, i nebot d'un cavaller de l'orde de Sant Jaume. Un altre cavaller d'origen navarrès va ser el militar Cayetano de Iriarte y Hoyos (1809), nascut a Tortosa, d'on era la seva àvia. També pertanyia a una família navarresa l'oficial major de la secretaria de guerra Salvador de Oteiza y Querejazu, nascut a Barcelona el 1721, el qual tenia una àvia materna catalana. Fou nomenat cavaller el 1780²⁰.

Un corregidor especial va ser José Ibáñez Cuevas, aragonès, de Lidón, corregidor de Castelló de la Plana (1711-1715), primer corregidor de Vilafranca (1718), i nomenat el mateix any governador militar de la Seu d'Urgell, càrrec que va mantenir fins la seva mort, el 1744. Havia ascendit de brigadier, el 1711, fins a tinent general. La família va obtenir el 1725 la declaració de noblesa del regne d'Aragó.

17. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo, I pp. 89-90. Sobre Ramon de Carvajal i Castellet, GAY ESCODA, tesi doctoral, *cit.* p. 492.

18. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo V p. 68.

19. V. CADENAS VICENT, *Santiago*, IV, n. 1434. *Carlos 3º*, III, pp. 226-227. GAY ESCODA, I, p. 502.

20. V. CADENAS VICENT, *Santiago*, IV, 227. *Carlos 3º*, tomo VI, p. 195. Sobre Oteiza, *Ibidem*, IX, pp. 182-183.

Pedro Ibáñez Cuevas, va ser corregidor de Talarn de 1739 a 1762. S'havia casat el 1730 amb Maria Borrell i Copons, nascuda el 1709, i pubilla de la baronia d'Eroles, al mateix Pallars. El títol de baró d'Eroles va ser confirmat per instància seva, el 1761, a nom de la seva muller. El seu fill, Josep Ibáñez i Borrell, nascut el 1735, va ser cavaller de l'orde de Carles III el 1784, i el fill d'aquest, Joaquín Ibáñez y Valonga, que va heretar d'una altra branca de la família el títol de baró de la Cañada Ibáñez, va obtenir la mateixa dignitat el 1825. És especialment conegut per la seva activitat com a membre de la Junta del Principat durant la Guerra del Francès, i com adversari del constitucionalisme liberal, al front de la Regència d'Urgell el 1822. El 1816 havia ingressat a l'Acadèmia de Bones Lletres²¹.

Al servei de la Intendència

Un altre grup de cavallers estaven vinculats amb el càrrec d'intendent. Pedro Luis Caballero, cavaller el 1790, nascut a Tortosa el 1732, era el nét de don Rodrigo Caballero, que havia estat intendent del Principat en els primers anys de la Nova Planta. El fill de l'intendent, Juan Caballero, nat a Cadis el 1695, va ser sergent major de la guarnició de Tortosa i es va casar amb María Bernarda Delfín, nascuda a la guarnició espanyola de Porto Longone, a Itàlia. Pedro Luis era tinent coronel quan va ser nomenat cavaller en la concessió de gràcies consecutiva a les Corts espanyoles de 1789 (reial decret de 12 de novembre)²².

A la jerarquia de la intendència, en els anys trenta del segle XVIII, hi trobem un altre navarrès, Miguel de la Ripa y Jaureguizar, nascut a la vall del Baztán, comptador principal d'exèrcit i ministre principal de Marina del Principat de Catalunya. El 1731 va ingressar en l'aleshores neixent Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. El 1737 va ser ascendit a comissari ordenador. Carles de Borbó com a rei de Nàpols li va concedir el títol de marquès de Jaureguizar i, el 1745, va ingressar en l'orde de Sant Jaume.

21. GAY ESCODA, 480-483. *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona 1993, p. 555. CARRERAS BULBENA, a BRABL, volums 14/15, p. 17. També foren cavallers de l'orde: Joaquín Ibáñez, marquès de la Cañada Ibáñez (1774) i el fill d'aquest, Jacobo, canonge de Tarassona (1797).

22. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo II, pp. 153-154.

Ripa s'havia casat a Barcelona, el 1733, amb Narcisa Espinosa de los Monteros, filla del militar andalús Gregorio Espinosa de los Monteros. Fill d'aquest matrimoni va ser Buenaventura de Ripa, nascut a Barcelona el 1743, qui va ser comissari de guerra i cavaller de Carles III el 1785. Durant la Guerra Gran, el baró de Maldà cita el marquès de Jaurequízar com a intendent de l'exèrcit²³.

A Valls, va néixer el 1716 Miguel Bañuelos y Fuentes. El seu pare, sevillà, alferes de dragons, s'havia casat a Madrid el 1713. Bañuelos va seguir la carrera militar i, el 1743, va esdevenir a Itàlia secretari del capità general marquès de la Mina. Va seguir aleshores la carrera de "ministre d'hisenda i guerra" al Principat: comissari de guerra el 1745 i comissari ordenador el 1765. Aquell mateix any fou ascendit a intendent de la província de Burgos. Exercí el mateix càrrec a Mallorca (1775) i a Galícia (1782). Un fill del segon matrimoni va obtenir l'ingrés a l'orde de Carles III el 1794, als quinze anys d'edat²⁴.

Una família especialment ben relacionada era la dels germans Isidoro y Joaquín Montenegro. La família era originària de la Galícia interior. El pare havia seguit la carrera de l'administració militar a les intendències. Quan va néixer Isidoro (1789), el seu pare tenia el grau de comissari de guerra. Va culminar la seva carrera com a intendent de Múrcia el 1800. Tres parents de la seva mare (Márquez de Plata) varen ingressar a l'orde de Carles III el 1772, el 1785 i el 1796. Estava casat amb la germana de Vicente Marantes, fill d'un ajuda de cambra del rei qui, el 1775, havia estat agraciat amb l'orde de Carles III. Vicente Marantes va ser guarda-roba del príncep d'Astúries, i va ser també intendent a principis del segle XIX.

Isidoro Montenegro Marantes era gentilhome de la Casa reial quan va obtenir l'ingrés a l'orde de Carles III el 1816. El seu germà Joaquín, també nascut a Barcelona el 1783, fou oficial del ministeri de la guerra, i cavaller de Carles III el 1815. Altres dos germans Montenegro Marantes, Antonio y Juan, nascuts a Alacant, foren nomenats cavallers de l'orde el 1826 i 1829, respectivament²⁵.

23. V. CADENAS VICENT, *Santiago*, III, p. 258, Archivo Histórico Nacional, *Documentos relativos a Títulos y Grandezas conservados en la Sección de Consejos Suprimidos*, Madrid 1953, tomo III, p. 53.

24. Fabrice ABBAD i Didier OZANAM, *Les intendants espagnols au XVIII siècle*, 1992, pp. 62-64.

25. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VIII, pp. 198-199. ABBAD y OZANAM, *op. cit* pp. 133-134; sobre Vicente Marantes, p. 127.

Carrera menor d'intendent fou la de Rafael Jiménez Frontín, nascut a Mataró el 1790, de família aragonesa, de las Cinco Villas. El seu pare s'havia casat, el 1789, a Mataró, i havia fet la campanya de 1793. Va seguir la carrera d'intendent. Fou nomenat cavaller el 1840, quan exercia aquell càrrec a la província de Granada²⁶.

Els magistrats de l'Audiència

Menor va ser el número de magistrats, cavallers de l'orde, que havien nascut a Catalunya. A Barcelona, el 1742, va ser batejat a la parròquia del Pi, José Joaquín Colón de Larreàtegui. El seu pare, que des de 1739 era el regent de l'Audiència, havia estat nomenat fiscal del Consell de Castella. La família era la més important de la magistratura espanyola dels segles XVII i XVIII. Aquell nadó va fer una gran carrera, que el va portar a ser degà del Consell de Castella. Va rebre la creu de l'orde de Carles III el 1790²⁷.

Dionísio Cerdán de Landa, procedent de la noblesa municipal de Conca, magistrat de l'Audiència, casà, el 1750, amb María Antonia Simon Pontero, filla d'un colega de tribunal. El seu fill Ambrosio, nascut a Barcelona el 1752, va ser oïdor de l'Audiència de Lima (1779) i el 1793 va ingressar a l'orde de Carles III. Ascendit, el 1794, a regent de l'Audiència de Guatemala, va morir el 1803 a Veracruz quan tornava a la península per fer-se càrrec del nou nomenament de fiscal del Consell d'Índies²⁸.

Entre magistrats i intendants se situa la família Núñez. Juan Núñez de Nero, intendent, va formar part de la primera promoció de cavallers de l'orde el 1771. Era cunyat de Juan Francisco Gaona, comte de Valparaíso, que havia estat ministre d'hisenda de Ferran VI. El seu fill, Ignacio Núñez de Gaona, va ser nomenat el 1773 alcalde del crim de l'Audiència de Catalunya. El mateix any va ser admès com acadèmic corresponent de Bones Lletres. Va romandre a Barcelona fins que, el 1783, va ser nomenat fiscal de l'orde de Carles III. El seu germà Miquel s'havia casat el 1758

26. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VI, 231-232.

27. María Ángeles PÉREZ SAMPER, "Los regentes de la Real Audiencia de Cataluña (1716-1808)", *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, n. 1, Barcelona 1981, pp. 236-237.

28. Mark BURKHOLDER, *Biographical Dictionary of the Audiencia Ministers in the Americas, 1687-1808*, Westport 1982, pp. 86-87. Guillermo LOHMANN VILLENA, *Los ministros de la Audiencia de Lima...*, Sevilla 1974, p. 33.

amb Serafina Antich, filla d'un regidor de l'Ajuntament de Palma de Mallorca. D'aquest matrimoni havia nascut, a Barcelona, Joan Núñez y Antich, que va seguir la carrera militar i el 1791 va ingressar a l'orde de Carles III²⁹.

A l'administració central de l'orde pertanyia, com a oficial major, Gabriel Ortiz, cavaller el 1783, nascut a Lleida el 1733, fill de la catalana Teresa Salvi. El seu germà Josep, secretari del virrei del Plata, va obtenir la mateixa dignitat el 1793³⁰.

Arrelats a Catalunya

Tenim altres casos de relació amb la societat catalana. La família Andriani procedia de la població italiana de Lucca. Havien estat admesos a Madrid com *hijosdalgo* i varen obtenir hàbits de l'orde de Sant Jaume. Felipe Andriani, cavaller de l'orde de Sant Jaume, es casà amb Teresa Escofet, filla d'un dels escrivans de la Reial Audiència de Catalunya. El seu fill, Sever Andriani i Escofet (Barcelona 1774), llicenciat en dret canònic a la universitat d'Osca (1804), va ser canonge de Girona, bisbe de Pamplona (1830) i senador. Havia obtingut l'ingrés a l'orde de Carles III el 1817. Germà d'aquest va ser Lluís-Maria Andriani, nascut a Barcelona el 1773, que va seguir la carrera militar³¹.

Algunes famílies de militars i funcionaris havien arribat a vincular-se amb els Ajuntaments borbònics. Manuel Espinosa de los Monteros, d'origen andalús, nascut a Barcelona el 1725, va ser regidor de Tortosa (1756) i, posteriorment, de Barcelona (1781-1792). Com a regidor d'aquesta ciutat va ser, durant el sexenni preceptiu, diputat de la Comissió de *Millones*, al Consell d'Hisenda, a Madrid. Estava casat amb una catalana del Maresme: Francesca Mir i Orriols, de Vilassar. El 1780 va rebre el títol de cavaller de l'orde de Carles III, dignitat que també va tenir el seu fill Gabriel, nascut a Barcelona el 1755³².

29. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, IX, pp. 75-76. ABBAD OZANAM, *op. cit* pp. 141-142.

30. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, IX, pp.154-155.

31. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo I, pp. 154-155. Félix TORRES AMAT, *Suplemento al Diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona 1973, pp. 12-13. ELIAS de MOLINS, *Diccionario biográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, Barcelona 1889, I, pp. 85-86. José Manuel CUENCA, *Sociología del episcopado español contemporáneo*, Madrid 1986, p. 502.

32. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, IV, p. 105, n. 795, exp. 90. Armand de FLUVIÀ, "Índice de cargos y empleos del antiguo Ayuntamiento de Barcelona", *Documentos y estudios*, XIII, Barcelona 1964, p. 224.

A les últimes Corts de l'Antic Règim, reunides el 1833 per jurar la futura Isabel II, un dels procuradors per Girona va ser Felipe Martínez Davalillo, nascut a Barcelona el 1789, i cavaller de l'orde de Carles III el 1839. El seu pare era Matías Martínez de la Valette, oficial de la comptaduria de la renda del tabac i tinent de regidor de l'Ajuntament de Barcelona el 1784; va arribar a ser comissari ordenador de l'exèrcit i tresorer general de rendes. El seu pare també havia estat administrador general i tresorer de la renda del tabac a Catalunya, mentre que el seu avi matern, Juan de la Valette, havia nascut a Barcelona i mort a Girona. Matías s'havia casat, el 1781, a Madrid, amb María Josefa Davalillos, filla del director general de la renda del tabac. Felipe era oficial de la Comptaduria general de l'exèrcit a Catalunya, quan va morir el seu pare el 1800³³.

La família Garcini, procedent de Saint-Tropez, s'havia establert a Catalunya arran de la Guerra de Successió. Jaume Garcini s'havia fet reconèixer com a noble per l'Ajuntament de Tortosa el 1709. El seu fill Sebastià (Barcelona 1720) es va casar el 1740 amb la tortosina Miquela Queralt. Foren els pares de Miquel Garcini i Queralt (Tortosa 1755), que va ser oficial de la secretaria de guerra, i cavaller pensionista de l'orde de Carles III el 1806. El seu germà, Ignasi Garcini i Queralt (Tortosa 1752 - Madrid 1825), enginyer militar, va ser també oficial de la secretaria de guerra (1790), intendent d'Aragó (1805-1808), i conseller d'Ordres militars (1810). Dos dels seus fills foren cavallers de l'orde de Sant Jaume el 1830. Josep Garcini de Queralt va ser alcalde del crim de la Chancillería de Granada (1797), i oïdor del mateix tribunal (1801), del qual va arribar a ser degà i el 1810 regent interí³⁴.

II. ELS NATURALS DEL PRINCIPAT

Dins el conjunt de cavallers les famílies dels quals eren originàries del Principat (un total de 69) podem distingir diferents grups: els nobles amb títol (11), els militars professionals (8), els membres de l'Audiència (10), els qui

33. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VIII, 82 - 83. FLUVIÀ, "Índice", p. 226. AHPB. Notari Francese Just. Manual de 1800, fols. 259, 275 i 279.

34. ABBAD OZANAM, *op. cit* pp. 95-96. V. CADENAS VICENT, *Carlos III*, V, pp. 118-120. Pedro GAN GIMÉNEZ, *La Real Chancillería de Granada (1505 -1834)*, Granada 1989, p. 246. Encara un altre membre de la família, Josep Gaietà Garcini de Salomó (Tortosa, 1750), va ser alcalde major de Barcelona (1799) i ministre del crim honorari de l'Audiència. AHN. Consejos suprimidos. Llg. 13.361, n. 147.

exercien càrrecs municipals (12), els comerciants ennoblits i altres personatges del segle XIX (14) i els metges (4). Cadascun d'aquests col·lectius ofereix diferents formes d'inserció dins la jerarquia nobiliària i el servei de l'estat.

La noblesa titulada

De la primera promoció de cavallers de l'orde formava part el comte d'Erill, un Silva, casat amb Maria-Gaietana Roger d'Erill i Moncayo. Se li va concedir una de les grans creus de l'orde i, per tractar-se de la primera promoció de cavallers, no va haver de presentar proves de noblesa³⁵.

En ordre cronològic, el segon noble titulat català que va esdevenir cavaller de l'orde de Carles III, el 1780, va ser Manuel de Sentmenat, quart marquès de Castellòsrius, nascut a Barcelona el 1730. El 1786 va ser nomenat comanador de l'orde de Sant Jaume. Capità general de Mallorca el 1793, morí el 1796 en l'exercici del càrrec.

El quart marquès de Castellòsrius s'havia casat a Múrcia el 1766 amb María Dolores Vera, d'una família de l'aristocràcia extremeña. A Múrcia va néixer, el 1767, el cinquè marquès, Francesc Xavier Sentmenat i Vera, que també va seguir la carrera militar. Va ser successivament brigadier (1802), mariscal de camp (1814) i tinent general (1819). Ingressà a l'orde de Carles III el 1816. Durant el Trienni fou constitucional, i posteriorment director general d'artilleria (1836-1840) i senador. Morí a Madrid el 1842³⁶.

Felip Cruïlles de Peratallada, nascut a Peratallada el 1740, va progressar en diferents nivells de la jerarquia social. El 1770 va obtenir el títol de marquès de Castillo del Torrente. Va ser nomenat cavaller supernumerari de l'orde de Carles III (1780), membre de la Maestranza de Ronda (1788) i regidor supernumerari de l'Ajuntament de Barcelona el 1806³⁷.

35. AHN. *Títulos y Grandezas*, I, p. 636. Sobre els comtes d'Erill, Consejos Suprimidos. Leg. 6861, n. 26.

36. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, XII, pp. 44-46. Alberto GIL NOVALES, *Diccionario biográfico del Trienio Constitucional*, Madrid 1991, p. 619. Vegeu les observacions que donà de Castellòsrius un altre militar, el marquès de las Amarillas: "Era capitán general de Andalucía el reciente mariscal de campo, marqués de Castellòsrius, nulísimo personaje, creído por S.M. ... en lo que se equivocó no poco, pues en el año 20 se unió íntimamente con el bando revolucionario", Pedro Girón, Marqués de las Amarillas, *Recuerdos*, Pamplona 1978, II, p. 46, nota 22.

37. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, pp. 192-293. Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en Cortes del Principado de Cataluña (1599-1713)*, Madrid 1983, I, p. 200. sobre alguns avantpassats del marquès, de la família Colomer.

A finals del segle XVIII, el comte de Santa Coloma era un dels primers títols de la noblesa catalana. Joan B. de Queralt i de Pinós, nascut a Barcelona el 1758, havia succeït en el títol el seu pare, el 1786. L'any següent heretà del seu oncle, Joan de Descatllar, el títol de marquès de Besora. El 1793 se li renovà la dignitat de *grande* d'Espanya. Fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona de 1789 a 1797, data en la qual fou exonerat, a petició pròpia. El 1794 va rebre la gran creu de l'orde de Carles III. Va morir a Alella el 1803. S'havia casat a Madrid, el 1784, amb María Luisa de Silva, filla i hereva del comte de Cifuentes, general espanyol, capità general de Mallorca, gran creu de l'orde de Carles III des del 1776, i mort el 1792 essent president del Consell de Castella. D'aquest matrimoni va néixer a Barcelona, el 1788, Joaquim Queralt i Silva, comte de Santa Coloma i de Cifuentes, *grande* d'Espanya de primera classe, gran creu de l'orde de Carles III el 1832. Va ser majordom major d'Isabel II i morí a Madrid, el 1865. El seu fill, Joan B. de Queralt i Bucareli, nascut a Sevilla el 1814, sis vegades *grande* d'Espanya, també va gaudir de la gran creu el 1846³⁸.

Un personatge destacat de la vida institucional de Barcelona a les acaballes de l'Antic Règim va ser Joan-Antoni de Fivaller i Bru, descendent d'una ben coneguda dinastia de patricis. Nascut a Barcelona el 1758, era fill de Joan de Fivaller i Rubí i Maria Antònia Bru i Descatllar i nét de Carles de Fivaller i de Torres, destacat austriacista. De la família Torres, els Fivaller havien heretat la senyoria d'Almenara Alta, vora Agramunt; i dels Bru, una important propietat a Teià³⁹.

Els seus germans Diego i Gaspar ingressaren, el 1780, a l'orde de Sant Joan de Jerusalem. Tots dos foren generals de l'exèrcit espanyol. Un altre germà, el "capellànet" Agustí, es graduà en filosofia el 1789⁴⁰.

38. Philippe LAZERME, *Noblesse catalane*, La Roche sur Yon, 1976, III, pp. 115-123 V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, X, pp. 145-147. FLUVIÀ, "Índice", pp. 230, 236.

39. Sobre Carles Fivaller i de Torres, MORALES ROCA, *Próceres*, I, pp. 241-242. PORTA BERGADÀ, *La victòria catalana de 1705*, Barcelona 1984, p.203, i J. ALBAREDA, *Els catalans i Felip V (1701-1705)*, Barcelona 1993, passim. MORALES ROCA, "Historia de la il·lustre casa de Fivaller", *Estudis històrics i documents dels Arxius de Protocols*, IX (1981), pp. 305-348. SÁNCHEZ de AGUIERO, "El primer duque de Almenara Alta", *Hidalguía*, V, 1957, pp. 563-569.

40. José M. ALÓS i DOU, *Índice y extracto de los Caballeros y señoras de hábito de la orden de San Juan en el Priorato de Cataluña*, Barcelona 1925, p. 95. Rafel d'AMAT i CORTADA, Baró de Malda, *Calaix de Sastre*, I, Barcelona 1987, 10 juliol 1789.

Joan-Antoni Fivaller s'havia casat, el 1784, amb Maria-Bernardina de Taverner, pubilla comtessa de Darnius i marquesa de Vilhel. Ho comenta el baró de Maldà: “se casà... després d'un prometatge que ha durat dos anys”. El 1793 obtingué, per mort de la seva sogra, el títol de marquès de Vilhel, un títol aragonès creat el 1663. El títol català de comte de Darnius havia estat concedit, el 1692, als Ardena. El 1791 el comte de Darnius i el matrimoni jove viatjaren a Madrid amb motiu d'un plet⁴¹. Dos dels fills d'aquest matrimoni, Bernardí i Joan-Antoni de Fivaller i Taverner, següen, com els seus oncles, la carrera militar. El primer era, des de 1788, cavaller de Sant Joan (1788), i va arribar a brigadier.

Fivaller i Bru va ser regidor supernumerari de l'Ajuntament de Barcelona (1792), ascendí a regidor numerari el 1794, i va arribar a ser regidor degà, càrrec que va ocupar des del 1806 fins a la fi de l'Antic Règim. Era regidor degà quan es va produir la invasió francesa. Sortí de Barcelona i va formar part de la Junta Superior de Catalunya i de la Junta Suprema Central⁴². També va pertànyer a diferents institucions culturals. Va ser membre de l'Acadèmia de Ciències (1786), de la de Bones Lletres (1816) i, des del 1799, honorari de la “Real Academia de la Historia”⁴³.

El 1794 havia obtingut la dignitat de gentilhome reial, ensems amb el marquès de Castellbell i el comte de Creixell. La cerimònia de posar-se les “llaves doradas” se celebrà a la casa dels comtes de Santa Coloma (*Calaix de Sastre*, 4 maig). El 1806 se li va concedir la dignitat de “Grande de España”; el 1814 ingressà a l'orde de Carles III; el 1817 se li concediren honors de conseller d'estat; i el 1829 va aconseguir el títol de duc, per la seva possessió d'Almenara Alta. Morí a Teià el 1846.

Altres famílies titulades eren les dels Marimon, marquesos de Cerdanyola (títol de 1690) i la dels Pinós, marquesos de Barberà (títol de 1702). El 1788 fou nomenat cavaller de l'orde de Carles III el canonge de Barcelona Joan Marimon i Boil d'Arenós, nascut el 1736, i “sumiller de cortina” del rei. Era germà del marquès de Cerdanyola, Josep-Antoni de Marimon, i de Gaetà de Marimon, que fou mariscal de camp (1802) i diputat a les Corts el 1812⁴⁴.

41. *Calaix de Sastre*, 22 juny 1784, 11 juliol. 27 juny 1785. 28 octubre 1791.

42. FLUVIÀ, “Índice”, p. 95. Antoni MOLINER i PRADA, *La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812)*, Barcelona 1985, *passim*. Maties RAMISA, *Els catalans i el domini napoleònic*, Abadía de Montserrat, 1995, p. 183.

43. CARRERAS BULBENA, BRABL. 1927, p. 379.

44. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VIII, pp. 47-49. FLUVIÀ, “Índice”, p. 235.

El primer marquès de Barberà havia estat decidit austriacista durant la guerra de Successió. El seu besnét, Josep-Esteve Galceran de Pinós, fou regidor de l'Ajuntament de Barcelona, de 1792 a 1806. Fou el pare de Rafel de Pinós i Copons de la Manresana, nascut a Barcelona el 1779, que va seguir la carrera militar i cortesana; va ser establert major de la reina i gran creu de l'orde de Carles III el 1829⁴⁵.

Un títol més recent era el d'Antoni de Vilallonga de Portolà i de Rubalcava, nascut a Balaguer, cavaller el 1814. El 1801 havia aconseguit que se li reconegués el títol de baró de Castellnou de Montsec. Aquesta senyoria havia estat comprada, el 1681, per la família Portolà, procedent de la Vall d'Aran i domiciliada a Balaguer, on Gaspar de Portolà i Ponts va ser, successivament, doctor en lleis, cavaller (1665) i "noble" (1682). El títol va sortir de la família pel matrimoni de Maria Francesca Portolà, nascuda a Balaguer el 1735, amb Antoni de Rubalcava i Magarola, nascut a Barcelona el 1730. Els Rubalcava eren d'origen santanderí i havien anat enllaçant amb diferents famílies catalanes. Antonio de Rubalcava i Corts, que des de 1731 era regidor de la ciutat de Barcelona, havia casat amb una Magarola, germana d'un company de consistori. El títol de regidor va passar al fill d'aquest matrimoni. Josefa de Rubalcava i Portolà es va casar, a Balaguer, el 1779, amb Antoni de Vilallonga, natural de Sant Joan de les Abadesses. El fill d'aquest matrimoni va demanar el 1794 el títol de marquès de Portolà, bo i aduint els mèrits fets en l'organització del Sometent, però va haver de conformar-se amb el de baró⁴⁶.

Catalans i militars

Entre la noblesa no titulada destaquen els militars. El 1780 va ingressar a l'orde el vigatà Plàcid de Graell, que era coronel de dragons. La família pertanyia a la petita noblesa. Havia assolit l'any 1590 el grau de ciutadà honorat i l'any 1599 el de cavaller. L'esglaó superior de "noble

45. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, X, pp. 78-79. FLUVIÀ, "Índice", p. 238. PORTA BERGADÀ, passim.

46. *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, tomo 12, Barcelona 1984, p. 204 (Castellnou de Monsec), seguint *Els castells catalans*, VI, 2ª. part, Barcelona 1979, p. 1390. MORALES ROCA, *Próceres*, II, pp. 47-48. Sobre els Rubalcava, FLUVIÀ, "Índice", pp. 199, 204, 211, 222. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, n. 2631, AHN. *Títulos y Grandezas*, II, p. 755.

47. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VI, pp. 9-12. MORALES ROCA, *Próceres*, I, pp. 260-261, i 138 sobre Anglèsell.

del Principat de Catalunya”, l’havia obtingut primer de Felip V (1702) i després de l’Arxiduc Carles d’Àustria (1706). En la persona del coronel Graell conflüïen diferents llinatges de petita i mitjana noblesa. Un dels seus avis era el magistrat Narcís d’Anglasell, i el besavi matern era Jaume Cortada, mercader ennoblit en el segle XVII i baró de Maldà⁴⁷.

El 1807 va ingressar a l’orde el militar Francesc Terradellas i Matas (Barcelona 1732), que havia estat ascendit el 1802 a brigadier del primer batalló d’infanteria lleugera de Catalunya. Les seves proves genealògiques van ser una mica complicades. El seu pare, del mateix nom, havia estat el 1761 comerciant matriculat de Llotja, condició que compartien els Matas. El pare del brigadier havia estat també familiar del Sant Ofici, igual que l’avi, adroguer de Manresa. Complicava les proves de noblesa un ascendent il·legítim al segle XVII, el “bord Terradellas”. L’expedient incloïa informació genealògica de la seva germana, Eulàlia Terradellas i Matas, muller de Felip Neri Smandia, tresorer del Sant Ofici⁴⁸.

La família d’Ignasi Mascaró i Homar (Arenys de Mar, 1757), cavaller de Carles III el 1797, constitueix un altre exemple d’enllaços entre famílies catalanes i militars forans. La línia paterna descendeix de pagesos: Mascaró, Bellsolell. La família de la mare, Homar, procedia de Navarra. El seu avi matern, Pedro-Francisco Homar, tinent de cavalleria, es va casar a Arenys, el 1717, amb Margarida Pasqual. Un oncle, Juan B. Homar, va rebre l’hàbit de Calatrava en 1757. Ignasi Mascaró, que era tinent coronel d’enginyers, morí a Puerto Rico el 1814⁴⁹.

Pere Ferrer i Costa, nascut a Perpinyà el 1756, va ser nomenat cavaller el 1795. Era cadet a la companyia flamenca de guàrdies de corps i se’l va dispensar de les proves genealògiques “por pérdida de archivos”⁵⁰.

A finals de l’Antic Règim se situa la carrera del general Manuel Llauder, marquès de la Vall de Ribes. Els Llauder, de Mataró, havien obtingut la dignitat de ciutadans honrats després de la guerra dels Segadors. Durant el segle XVIII havien participat en el govern de la

48. V. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, XII, pp. 144-145, expedient 1337. AHN. Inquisición. Lligall 1347, 32. Pere MOLAS, *La burguesía mercantil en la España del Antiguo Régimen*, Madrid 1985, p. 166.

49. Jorge PLANTADA AZNAR, “Pruebas nobiliarias catalanas en la Orden de Carlos III”, *Hidalguía*, XXX (1982), ns. 172.173, pp. 377-188. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo VIII, pp. 121-122. Horacio CAPEL y otros, *Los ingenieros militares en la España del siglo XVIII*, Barcelona 1982.

50. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo IV, p. 224.

ciutat. El pare del general, Manuel Llauder i Rubiés, s'havia casat amb Tecla Camín, de família mercantil i àdhuc menestral, fonamentalment apotecaris. El pare de Tecla, Cristòfol Camín estava casat amb Maria Caminada, filla d'un important patró mariner. Llauder, que va ser capità general de Catalunya en el difícil trànsit de la fi del regnat de Ferran VII, va rebre la gran creu de l'orde de Carles III el 1835⁵¹.

En la crisi política de 1835, el capità general Llauder va passar el comandament militar interí de Catalunya al general Pere-Maria Pastors (Girona 1783 - Barcelona 1868), cavaller de l'orde de Carles III el 1830. L'ascendència del general Pastors permet un bon recorregut per la història de les elites catalanes. Els Pastors procedien de Vic i de Perpinyà. Un d'ells havia assolit el 1668 la condició de cavaller noble. El pare del general, nascut a Torroella de Montgrí, s'havia casat a Girona, el 1778, amb Maria-Josefa de Sala. El besavi era Esteve de Sala i Caramany, cavaller el 1683, germà de Benet Sala i Caramany, el bisbe austriacista de Barcelona. Eren fills de l'oidor de l'Audiència, Esteve de Sala. Un altre besavi també tenia orígens austriacistes: Josep de Mercader i Sabater, fill de Magí Mercader i Moragues. Dos altres germans Pastors i Sala seguiren la carrera militar: Narcís, havia destacat en el setge de Girona, i Analet va arribar a ser brigadier i, el 1847, cavaller de l'orde de Carles III⁵².

Una tradició familiar de servei militar ens ofereix la família de Francesc-Dionís Vives, tinent general i capità general de Cuba, gran creu el 1826. El general Vives descendia d'una família de consellers i jurats de Girona, que esdevingueren ciutadans honrats el 1614, cavallers el 1678, i seguiren la carrera militar. Francesc Vives i Feliu, nascut a Girona el 1739, es casà a Orà el 1771 amb Leonisa Francisca Planes i Valls, nascuda al mateix Orà el 1736. En aquella ciutat nord-africana va néixer, l'any 1774, el futur capità general de Cuba⁵³.

51. Pere MOLAS, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808*, Barcelona 1973, pp. 189 i 176.

52. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, IX, pp. 248-249. Sobre els Sala, MORALES ROCA, *Próceres*, I, pp. 178-179. *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona 1993, p. 796.

53. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo XIII, pp. 171-172. MORALES ROCA, *Próceres*, II, pp. 148.

La Reial Audiència

Un altre grup dels cavallers catalans de l'orde pertanyien a la magistratura. La família Ferran, amb casa pairal a Vallmoll, s'ufanava de la seva fidelitat a la monarquia en les crisis de 1640, 1689, 1705 i 1713. Ramon de Ferran i Biosca havia assolit, el 1746, el grau de "Noble". El seu fill, Bonaventura de Ferran i Valls, va ser catedràtic de la Universitat de Cervera (1753), plaça que va deixar aquell mateix any per a ingressar al col·legi major de San Ildefonso d'Alcalá de Henares. Va ser oïdor de les Audiències de Mallorca i de Catalunya. El 1784 fou nomenat cavaller de l'orde de Carles III. Morí el 1806, deixant un fill i sis filles solteres⁵⁴.

També va ser magistrat de l'Audiència Josep Martínez de Pons, fill del jurista Josep Martínez i de Magdalena Pons i Guarro, filla d'un notari. El pare Martínez va ser catedràtic a Cervera (1714), fiscal a l'Audiència de Mallorca (1725-1735) i oïdor a la Chancillería de Valladolid (1735-1742), on va morir. El jove Martínez de Pons va estudiar a Cervera d'on va ser catedràtic (1735). És citat constantment en la correspondència de Finestres. Va ser assessor togat pel govern d'Eivissa (1745); d'aquest càrrec va passar a alcalde del crim (1751) i oïdor (1760) de l'Audiència de Barcelona. Fou ascendit a regent de l'Audiència de Sevilla (1770) i a president de la Chancillería de Valladolid (1771). En aquesta ciutat, el bisbe li imposà la venera de l'orde de Carles III. El 1774 va ser nomenat conseller de Castella. Va morir el 1796⁵⁵.

El 1793 va ingressar a l'orde de Carles III el vigatà Domènec Codina i Alavall, que acabava de ser nomenat conseller de Castella. La família havia estat ennoblida a la segona meitat del segle XVI. El 1776 els germans Domènec i Narcís Codina i Alavall havien sol·licitat la concessió d'un privilegi de noble, "en cabeza de su difunto abuelo, don Francisco de Codina i Serifiá, como si viviese". Era un títol concedit per Carles d'Àustria, la revalidació del qual demanaven en virtut del tractat de Viena de 1725.

54. MOLAS, "Catalans a l'administració central", *Pedralbes*, n. 8 II, Actes del II Congrés d'Història de Catalunya, 1988, p. 188. AHN. Consejos. Leg. 18671/2, Títol de Noble a favor de don Ramon de Ferran i Biosca.

55. MOLAS, *ob. cit.* pp. 189-190. María Soterraña MARTÍN POSTIGO, *Los presidentes de la Real Chancillería de Valladolid*, Valladolid, 1988, apéndice XXIV, pp. 191-192.

L'hereu de la família, Francesc, vivia a Vic. El tercer germà, Narcís, fou enginyer militar, serví tretze anys a Mèxic, i, el 1797, esdevingué també cavaller de Carles III. Domènec fou eclesiàstic. Havia estudiat al seminari de Vic i a la universitat de Cervera (1769). No va reeixir en les seves aspiracions a càtedres i canongies; però, establert a Madrid, gaudí d'un càrrec a la Nunciatura des de 1774. Durant el regnat de Carles IV fou "alcalde de Casa y Corte" (1791), conseller de Castella (1792) i fiscal de la "Cámara" (1799). Fou "director" a la cort de la universitat de Cervera i intervingué en l'anomenada "desamortització" de Godoy. Jubilat forçós el 1802, recuperà el seu càrrec a la caiguda de Godoy el 1808, però ja no va poder tornar a Madrid, ateses les circumstàncies bèl·liques. Durant la Guerra del Francès fou acusat d'haver aconsellat, al seu germà Narcís, la rendició de Lleida als napoleònics⁵⁶.

Els descendents de Manuel Sisternes i Feliu, fiscal de l'Audiència de Catalunya (1766-1779) i del Consell i Cambra de Castella (1786-1788), tingueren una bona representació a l'orde de Carles III. El fiscal, que procedia de la petita noblesa de Castelló de la Plana, es va casar, el 1768, amb la rica pubilla mataronina Maria-Teresa Feliu de la Penya, la qual va morir el 1774, deixant dos fills barons. En el seu testament (1788), Sisternes deixava aquests fills, Vicent i Joaquim, sota la tutoria de la seva àvia materna, Josefa Burgués (de noblesa gironina), resident a Mataró⁵⁷.

Vicent Sisternes i Feliu, nascut a Castelló de la Plana, va ingressar a l'orde de Carles III el 1795. El 1800 fou nomenat regidor de la ciutat de Barcelona, aduint precisament la seva pertinença a l'orde. Va renunciar al càrrec el 1806. Va ser vocal hisendat de la Junta de Comerç (1802-1805), i durant la Guerra del Francès, vicepresident de la Junta superior de Catalunya⁵⁸.

El seu germà Joaquim va estudiar als Escolapis de Mataró, a les universitats de Cervera i Osca, i als "Reales Estudios de San Isidro" de Madrid. Va seguir la carrera paterna: oïdor de l'Audiència de Mallorca

56. MOLAS, "Catalans a l'administració central al segle XVIII", *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, 8-II (1988), Actes del Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya, volum 1, p. 190. "Los fiscales de la Cámara de Castilla", *Cuadernos de Historia Moderna*, Editorial Complutense, Madrid 1993, pp. 27-28. MORALES ROCA, *Próceres*, I, p. 199. AHN. Consejos, Lligalls 18674/15 i 13.353/3. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, p. 124. CAPEL, *op. cit* pp. 114-115.

57. MOLAS, "Catalans a l'administració central", *op. cit* p.191. "Los fiscales de la Cámara de Castilla", *ob. cit.* pp. 24-25.

58. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo XII, pp. 79-81. FLUVIÀ, "Índice", pp. 245, 247, 251.

(1801-1803), de l'Audiència de Galícia (1803-1814), alcalde de Casa y Corte (1814) i membre del nou tribunal de l'Almirallat (1815). El 1816 va ser nomenat cavaller pensionista de l'orde de Carles III. El 1803 s'havia casat amb Dominga Bermúdez de Castro, natural de l'Havana, de família gallega, nascuda el 1785. Joaquim Sisternes i Bermúdez de Castro, nat a la Corunya el 1811, va ser també cavaller de l'orde de Carles III el 1842. Era aleshores oficial de l'arxiu del ministeri d'hisenda⁵⁹.

El 1834 va ser nomenat cavaller de l'orde de Carles III Salvador Calvet, fill del gironí Calvet i Rubalcava, diputat a les Corts de Cadis, i magistrat de les Audiències de Mallorca (1821) i Barcelona (1832).

Sabut és que la família Prats va monopolitzar durant el segle XVIII el càrrec de secretari de l'Audiència de Barcelona. El 1770 Francesc Prats i Matas havia assolit el títol de baró de Serrahí. El seu fill Nélix de Prats i Santos va ser nomenat el 1802 cavaller pensionat de l'orde de Carles III, i el 1807 el fill d'aquest, Miquel-Maria Prats i Villalba⁶⁰.

La genealogia de la família Prats ens presenta tot un seguit de matrimonis amb famílies de militars i funcionaris castellans residents temporalment al Principat. Salvador Prats i Matas, nascut a Figueres el 1673, s'havia casat el 1702 amb Jerónima Ruiz de Llano (Girona 1685), filla de l'asturià Juan Ruiz de Llano, i de Maria Salvadora Palomino, filla d'un militar andalús, nascuda a Alcanar, casats a Segòvia el 1682. Ruiz de Llano era aleshores alferes. Més endavant va ser capità del regiment de cavalleria anomenat de "Rosselló Vell". Francesc Prats i Matas Ruiz de Llano (nascut el 1716) es va casar el 1742 amb Petronila Santos y Samaniego, filla d'un dels magistrats de l'Audiència: el castellà Bernardo Santos Calderón de la Barca. Petronila (nascuda el 1705) era vídua i vivia a Tarragona, mentre que el seu pare residia a Madrid, com a conseller de Castella⁶¹.

Foren testimonis de les proves del baró de Serrahí: el marquès de Vilhel (és a dir el cavaller del mateix orde, Fivaller i Bru), el comte de Creixell, el baró de Savassona, i el magistrat de l'Audiència, Miquel de

59. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, XII, p.78. AHN. Ministerio de Justicia. Lg. 4611 n. 5639.

60. Joan MERCADER RIBA, *Felip V i Catalunya*, Barcelona 1958, passim. Sebastià SOLÉ, *La Governació general de Catalunya al segle XVIII*, Tesi doctoral, 1982. Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Dret.

61. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, X, pp. 120-121. Biblioteca Universitària de Barcelona. Mss. 1381.

Magarola i Clariana. Dos oncles materns de Prats havien estat cavallers de l'orde de Calatrava. El primer baró de Serrahí s'havia casat amb Maria Villalba i Llorach, de qui el germà era cavaller de l'orde de Sant Joan. Miquel Prats i Villalba pertanyia a la "Maestranza" de la ciutat andalusa de Ronda, i era tresorer d'exèrcit de Castella la Vella. El 1806 s'havia casat amb una cambrera de la reina. El baró de Serrahí va demanar "cèdula de preeminències" per no haver d'assistir a l'Audiència, i honors d'alcalde del crim o de secretari del rei⁶².

També pertanyia a l'alta burocràcia de l'Audiència Josep-Marià Cabanes i Escofet, nascut a Solsona el 1775, fill de l'advocat i hisendat Marià de Cabanes i Comes (Solsona 1736), i de Josefa Escofet (Barcelona 1739), filla d'un escrivà de l'Audiència, originària de Figueres. Encara que tenia avantpassats menestrals molt propers, Marià de Cabanes havia obtingut les dignitats de ciutadà honrat (1774) i de cavaller (1781). Els Escofet ja gaudien de la ciutadania honrada des de 1728⁶³.

Josep-Marià era també nebot de l'enginyer militar Joan Escofet i Palau, que va ser acadèmic de Bones Lletres (1754), i que va arribar al grau de tinent general (1793). El 1796 va substituir el comte de Santa Clara en el correigiment de Barcelona. També va ser acadèmic (1762) i director (1785) de l'Acadèmia el religiós Francesc d'Escofet i de Roger, abat de sant Pau del Camp⁶⁴.

El 1798 Josep-Marià Cabanes sol·licità la successió del seu oncle Josep-Sebastià Escofet, que no tenia fills, en el càrrec d'escrivà de Cambra. El 1795 havia obtingut el títol de "Noble", concedit per contribuir a finançar la construcció del port de Tarragona. El 1802 va ingressar en la "Maestranza" de Ronda i el 1817 fou nomenat cavaller de l'orde de Carles III. Va ser acadèmic de Ciències, de Bones Lletres (1816) i corresponent de la Reial Acadèmia de la Història (1816).

Després de la Guerra del Francès, Cabanes va desenvolupar una vida intensa a l'Ajuntament de Barcelona. El 1815 era Procurador síndic. El 1818, quan va fer enregistrar el títol de ciutadà honrat dels Escofet, era

62. AHN. Consejos. Lg. 6890 n. 146.

63. Ramon PLANES ALBETS, "Sobre la petita noblesa de la Catalunya interior al segle XVIII. Marià de Cabanes i Comes, 1736-1789", *Pedralbes*, n. 7. pp. 163-186. CADENAS VICENT, *Carlos III*, II (1981), p. 159.

64. CAPEL, *op. cit* pp. 158-162. GAY ESCODA, p. 417. BRABL, vol. 13, p. 278. vols. 14/15, p. 18.

ja regidor perpetu⁶⁵. La seva projecció municipal va continuar durant els períodes constitucionals: fou alcalde de la ciutat els anys 1821, 1835-1836 i 1837. Durant el primer període va haver de fer front a l'epidèmia de febre groga. Alcshores va fer reimprimir les *Reflexiones sobre las causas de extenderse el contagio de la fiebre amarilla...* que havia fet publicar el 1805 el capità general del regne de Granada, Tomás de Morla.

El 1827 figurava com a regidor no restaurat i el 1833 se'l proposà per regidor. Va ser diputat a Corts per Lleida el 1836. El seu germà Francesc Xavier (Solsona 1781) va ser militar i també acadèmic de Bones Lletres (1816). El 1817 va establir la primera línia de diligències de Barcelona a Madrid⁶⁶.

El poder municipal

El 1826 fou nomenat cavaller pensionista de l'orde de Carles III el canonge Josep-Miquel Prat i Cervera, nascut el 1778. Era fill de Josep Prat i Cuadras, de Moià, que va seguir la carrera d'alcalde major, i de Marianna de Cervera, casats el 1772. Josep Prat havia estat alcalde major de Camprodon (1780), Berga (1786), Vilafranca (1793), Xàtiva (1800) i València (1805). La mare era filla de Salvador de Cervera i Many. Les dues famílies declararen estar exemptes de la contribució personal del Cadastre i, per tant, ser nobles. El besavi, Salvador de Cervera i Ferrer, doctor en lleis, havia estat ennoblit per l'Arxiduc (1711). Tres germans Prat seguiren al servei de l'estat en el segle XIX: Ramon va ser alcalde major; Bonaventura, intendent; i Joaquim, militar⁶⁷.

Alguns dels cavallers pertanyien a la petita noblesa present en els Ajuntaments. Els Ponsich eren originaris de Vic. A partir de l'alta menestralia (botiguers de draps, apotecaris), havien esdevingut ciutadans honrats, el 1589. Establerts a la ciutat de Barcelona i presents al Consell

65. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, II (1981), p. 159. ACA. Audiència, 1915, fol. 240. Acordades de 1798. Joan F. CABESTANY FORT, "La construcció del port de Tarragona: una venda de títols nobiliaris", *Quaderns d'Història Tarraconense*, V (1985), p. 113 i ss. FLUVIÀ, "Índice", pp. 257, 260. TORRES AMAT, *Suplemento*, p. 58. CARRERAS BULBENA, BRABL, volums 14/15, p. 18.

66. *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona 1993, p. 159. CARRERAS BULBENA, BRABL, 1927, p. 380. ELÍAS de MOLINS, *op. cit* I, pp. 339-340.

67. Enrique GIMÉNEZ, *Militares en Valencia*, Alicante 1990, p. 181. GÓMEZ RIVERO, "Las competencias del Ministerio de Justicia en el Antiguo Régimen" *Documentación jurídica*, Madrid, XVII, n. 68 (1990), p. 1136. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, X, pp. 118-119. FLUVIÀ, "Índice", p. 281.

de Cent a finals del segle XVII, reaparegueren vers 1740 en l'Ajuntament borbònic. Ramon de Ponsich i de Camps va entrar al municipi sota la poderosa protecció de la família de la seva dona, Maria-Ignàsia d'Alós. Els Ponsich foren regidors de l'Ajuntament de Barcelona des de 1743 fins a la fi de l'Antic Règim municipal, el 1833. El 1760 Ramon de Ponsich va ser un dels procuradors de Barcelona a les Corts que juraren rei Carles III i, el 1766, va tornar a Madrid com a "diputat de la noblesa de Catalunya". El 1772 va ser nomenat cavaller de l'orde de Carles III. Tres dels seus fills seguiren la carrera militar, dos dels quals eren cavallers de l'orde de Sant Joan⁶⁸.

A les Corts de 1760 un dels procuradors per Lleida era Joan B. Tàpies, regidor per la classe de nobles. La condició de cavaller i de noble havia estat guanyada, el 1702-1703, pel seu avi, Joan B. Tàpies i Solà, originari de Vic, i casat a Bellpuig el 1681, el qual va ser auditor de l'exèrcit borbònic i alcalde del crim a l'Audiència de Catalunya (1717-1733).

Joan B. Tàpies havia nascut a Bellpuig el 1730, i el seu pare li va cedir el càrrec de regidor el 1748. Després de les Corts de 1760 va tornar a Madrid en ser extret com a "diputado de millones", i encara una altra vegada com a procurador a les Corts de 1789. En aquesta avinentesa fou l'encarregat de presentar el parer conjunt dels diputats catalans sobre les propostes de reforma agrària. En el conjunt de mercès concedides per la jura del príncep d'Astúries, fou nomenat cavaller de l'orde de Carles III (12 de novembre de 1789). El seu fill, Manuel-Baltasar de Tàpies, també regidor, nascut el 1764, va ser nomenat cavaller supernumerari el 1792⁶⁹.

La mateixa distinció va rebre el company de Tàpies a les Corts de 1789, Vicent Gallart i Escala, nascut a Benavarri el 1744, fill de Carles-Ignasi Gallart, senyor de Salines. També per línia materna era "hijosdalgo de Aragón". Era un gran terratinent d'Artesa⁷⁰.

A les darreres Corts espanyoles tradicionals, les que juraren Isabel II successora de Ferran VII (1833), un dels procuradors de Lleida va ser

68. MORALES ROCA, *Próceres*, II, p. 40. AHN. Consejos 18.671/6. FLUVIÀ, "Índice", passim. MOLAS RIBALTA, "Catalans als Consells de la Monarquia (segles XVII-XVIII). Documentació notarial", *Estudis històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, XIII, Barcelona 1995, pp. 246-247.

69. SERRANO FLO, *op. cit* p. 229. LLADONOSA, *op. cit* II, pp. 623, 632, 650, 668. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, XII, pp. 123-125.

70. TORRAS, p. 283, LLADONOSA, *op. cit* II, p. 634. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo V, pp. 17-18.

l'advocat Joaquim Fleix i Solans, nascut el 1784, cavaller supernumerari de l'orde de Carles III des de 1829. El seu pare havia estat membre de la Junta de representants dels corregiments, reunida a Figueres durant la Guerra Gran. Els Solans eren de Castelló de Farfanya. Joaquim Fleix morí a Madrid el 1837. Havia estat diputat durant el Trienni i membre de l'Estament de Procuradors el 1834. Exigí l'abolició de la lleuda i dels drets del Reial Patrimoni. El seu germà Francesc va ser col·legial a Bolonya (1828), canonge de Tarragona (1829), bisbe de Puerto Rico i l'Havana (1846) i arquebisbe de Tarragona (1864-1870)⁷¹.

De mare lleidatana era Marià-Francesc de Moixó i Maranyosa, regidor de Cervera, i procurador a les Corts de 1760. Els Maranyosa, de Lleida, havien ascendit al segle XVII de la condició de ciutadà honrat a la de cavaller (1666) i a la de noble (1697). L'austriacisme declarat d'Ignasi de Maranyosa no va impedir que la família figurés en l'Ajuntament borbònic al llarg del segle XVIII. Els Maranyosa van contraure un enllaç doble amb els Moixó de Cervera. Pere Maranyosa i Roselló, nascut a Lleida el 1753 i coronel d'artilleria, va ingressar el 1806 a l'orde de Carles III. Dues germanes, Maria i Francesca, pertanyien a l'orde de Sant Joan⁷².

Els Moixó, d'origen mercantívol, gaudien des de 1680 de la condició de nobles i posseïen la petita senyoria del lloc de Móra i la carlania de l'Espígol. Josep de Moixó (1684-1755) va ser regidor de Cervera des de 1719 fins a la seva mort. El 1706, s'havia casat amb Francesca de Maranyosa, mentre la seva germana Maria Clara ho feia amb Joan de Maranyosa. Marià Francesc de Moixó i Maranyosa (1713-1764) va obtenir el 1760 el títol de baró de Juras Reales, per la seva assistència a les Corts espanyoles. Fou el pare de Josep-Antoni de Moixó i Francolí, segon baró de Juras Reales i catedràtic de la universitat de Cervera, i de Benet-Maria (nascut el 1763), monjo benedictí a Sant Cugat del Vallès (1783), catedràtic d'humanitats a Cervera (1792), acadèmic de Bones Lletres (1788) i de Ciències i Arts (1789) a Barcelona, i acadèmic corresponent de la Història (1798). La seva allocució adreçada a Carles IV, amb motiu

71. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo IV, pp. 230-231. *Diccionari d'Història de Catalunya*, p. 466. *Protes Aegidiana*, IV, n. 1343.

72. Sobre Maranyosa, I.L.ADONOSA. II, passim. MORALES ROCA, I, p. 296. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, VIII, p. 43. ALOS i DOU, p. 280.

de la visita de la família reial a Cervera (1802), li va valer el 1803, l'ingrés a l'orde de Carles III i la dignitat episcopal a Hispanoamèrica, on va ser bisbe de Charcas⁷³.

Una altra branca de la família Moixó es va estendre fora del Principat. Rafel de Moixó i Morató, nascut a Mataró el 1708, es va casar als 68 anys amb Maria Manuela Quadrado, natural de la població gaditana de Puerto de Santa María. Ell mateix va fer testament dos anys després a la veïna població de Puerto Real, on van néixer dos fills, Salvador i Manuel, tots dos militars i cavallers de l'orde d'Alcántara el 1816. Un tercer germà, Marià, que també pertanyia a la Maestranza de Ronda, va ser cavaller de la de Carles III⁷⁴.

Igualment pertanyia a una família de regidors, en aquest cas de Tarragona, Josep-Antoni de Castellarnau i Magrinyà, nascut el 1763. La família gaudia de privilegi de castellania d'armes des del 1599 i de noblesa des del 1614. En canvi, els Magrinyà, de Vilaseca, tenien un origen mercantil ben recent. L'avi matern, Francesc Magrinyà, era negociant el 1727. Castellarnau va ser un dels impulsors de la construcció del port de Tarragona. Ocupà diferents càrrecs a l'Ajuntament: síndic procurador general (1797, 1800), síndic personer (1805), membre de la Junta el 1808, regidor el 1809, elegit diputat per Catalunya a les Corts de Cadis el 1810. El 1799 fou admès a la "Maestranza" de Ronda i el 1803 a l'orde de Carles III⁷⁵. El seu germà, Francesc Antoni, s'havia casat amb la filla de Francesc Soldevila, tresorer d'exèrcit a Aragó.

Uns altres Castellarnau (Josep-Francesc, Josep-Ignasi) estigueren presents per aquells anys a l'Ajuntament de Barcelona, on exerciren, a partir de 1786, el càrrec de síndic.

Una bona història familiar era la de Bartomeu Soler, degà de la catedral de Tarragona (1795), cavaller de Carles III el 1799. Havia nascut a Igualada el 1770. La família procedia de Vilanova i la Geltrú. Era nebot de l'arquebisbe Armanyà. L'àvia materna, Maria-Magdalena Lladó, havia

73. MOLAS RIBALTA, "Al servei de la Monarquia. Els Moixó de Cervera", *Urtx. Revista cultural de l'Urgell*, num. 5, Tàrrrega 1993, pp. 169-177. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo VIII, p. 236.

74. Vicente de CADENAS y VICENT, *Caballeros de la Orden de Alcántara que efectuaron sus pruebas de ingreso durante el siglo XIX*, Madrid 1956, pp. 76-77.

75. Anton JORDÀ, *Poder i comerç a la ciutat de Tarragona. Segle XVIII*, Tarragona 1988, pp. 154 (Magrinyà) i 302 (Castellarnau).

nascut a Igualada, el 1706. Els Lladó havien estat una família ennoblida durant el regnat de Carles II (cavallers el 1667) i havien participat activament a la guerra de Successió⁷⁶.

A la burgesia ennoblida de Reus pertanyia Josep Miró i Burgués, nascut el 1796, maestrant de Ronda, i cavaller supernumerari de l'orde de Carles III el 1827. L'origen mercantil de la família està ben establert. El rebesavi, Josep Miró, era paraire. L'avi, Pau Miró i Clavaguera, va passar d'adroguer a gran negociant. El 1720 s'havia casat amb Maria March, la germana d'un gran comerciant ennoblit: Salvador March i Bellver, ciutadà honorat (1751), cavaller i noble el 1773, que era fill d'un mestre veler i nét d'un pagès d'Esparreguera. Un dels fills de March, Bonaventura, va assolir el títol de baró⁷⁷.

Pel que fa als Miró, Pau de Miró va esdevenir ciutadà honorat el 1755 i cavaller el 1767. El seu fill, Agustí de Miró, maestrant de Sevilla, es va casar, el 1797, amb una noia de la petita noblesa de Girona: Teresa Burgués i Caramany. Els Burgués procedien de Sant Andreu de l'Estanyol. Eren ciutadans honorats des de 1664 i havien estat jurats de Girona. Al segle XVIII havien emparentat amb els Feliu de la Penya⁷⁸.

De la burgesia ennoblida procedia també Rafel Duran i Ponsic, regidor de la ciutat de Barcelona a les acaballes de l'Ajuntament de Nova Planta, el 1833. La família posseïa la regiduria per compra, des del seu besavi, Josep Duran i Sala, senyor de la Quadra de Llor, cavaller el 1728 i noble el 1739, dignitats que devia als seus serveis com a proveïdor de l'exèrcit i prestamista a la hisenda. No va obstar-hi que el seu pare hagués estat oficial de la Coronela i hagués mort l'Onze de setembre de 1714⁷⁹.

76. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo XII, pp. 89-90. MORALES ROCA, *Próceres*, I, p. 285.

77. Salvador ROVIRA GÓMEZ, "Burguesia i noblesa a Reus. El cas de Salvador March", *Pedralbes*, 8-1, (1988), Actes del II Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Catalunya a l'època de Carles III, pp. 67 i ss. *La burgesia ennoblida de Reus al segle XVIII*, pp. 51-57. Manuel ARRANZ i Joan FUGUET, *El Palau Marc. Els March de Reus i el seu palau de la Rambla*, Barcelona 1987, pp. 21 i ss. nota 40 sobre els Miró.

78. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo VIII, pp. 187-188.

79. Pere MOLAS RIBALTA, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona 1977, passim. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo IV, pp. 27-28.

El primer terç del segle XIX

De família mercantil barcelonina venia Joaquim Gispert i Anglí, cavaller de l'orde de Carles III el 1844. Coneixem el progrés social de les successives generacions de la família: Anton Gispert, cirurgià al segle XVII; Joan, corredor de canvis, en el primer terç del segle XVIII; Joan-Pau, corredor de canvis primer, comerciant matriculat (1758), senyor d'Aladrell. El germà d'aquest, Antoni, es va titular botiguer de teles fins que va ingressar a la matrícula del comerç el 1772. Els fills li varen obtenir un títol pòstum de ciutadà honorat (1772), i encara el de cavaller el 1797. Un cosí, Gaietà de Gispert, era des de 1782 regidor de l'Ajuntament de Barcelona. Un dels fills d'Antoni Gispert, Marià (1760) es casà amb la filla d'un altre comerciant ennoblit, Sebastià Anglí, ciutadà honorat el 1775. Foren els pares del nostre cavaller⁸⁰.

Un dels capdavanters de la burgesia catalana del Vuitcents va ser Gaspar Remisa i Miarons, nascut el 1784 a Sant Ilipòlit de Voltregà. La documentació presentada per l'ingrés a l'orde de Carles III diu que el seu besavi havia estat rebut com a noble per l'Ajuntament el 1757, però que els documents s'havien perdut. El mateix es diu dels Miarons, l'actuació dels quals com a comerciants és ben coneguda. Remisa era director general del Tresor quan va ser nomenat, el 1829, cavaller pensionista de l'orde de Carles III⁸¹.

Sembla que l'introduïdor de Remisa en el cercle de les finances estatals havia estat un altre català, Felip Riera, qui havia fet part de la seva fortuna pels contractes amb la marina. Precisament el 1829 va rebre el títol honorari d'intendent de marina i la creu de l'orde de Carles III. Per aconseguir-ho, va falsificar les proves genealògiques, buscant-se una família asturiana, per descomptat *hidalgua*, i transformant el cognom matern de Rosès en Rocés. El 1833, se li va concedir el títol de marquès de Casa Riera⁸².

80. P. MOLAS, *Los gremios*, pp. 311, 315, 322. *Comerç i estructura social...*, passim. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, V, pp. 155-157.

81. DHC, p.906. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, X, pp. 197- 199.

82. *Gran Enciclopèdia Catalana*, tomo 19, p. 370. CADENAS VICENT, p. Hi ha abundosa informació sobre les activitats financeres de Riera a la col·lecció de *Documentos del reinado de Fernando VII*, publicada per la Universitat de Navarra; per exemple, *López Ballesteros y la Hacienda*, Pamplona 1970, pp. 291-301. *Diarios de Arias Teijeiro*, 1966, passim.

Josep Valls, nascut a Barcelona de 1776, cavaller supernumerari el 1838, director de diligències, procedia d'una coneguda família pagesa de Teià. També ell al·legà que pare, avi i rebesavi estaven exempts del pagament del Cadastre personal a Barcelona, per la seva condició de nobles⁸³.

Alguns nous cavallers, sobretot en l'etapa final, tenien difícil provar uns antecedents nobiliaris, i la documentació presentada era força estantissa. Josep-Antoni Eyt i Solà, nascut a Sant Feliu Sasserra el 1764, declarava que el seu avi matern era "noble y labrador hacendado", regidor i batlle de la població. Al·legava uns privilegis militars del segle XVII que no havien pogut ésser comprovats. Quan el 1797 va ingressar a l'orde de Carles III era "vecino y del comercio de Cádiz". Es va casar amb la filla d'un funcionari d'hisenda, Mateo del Castillo, el qual va rebre també el títol de cavaller de l'orde, el gener de 1809. Aleshores era tresorer d'exèrcit a Sevilla i intendent honorari de província. Tres fills del matrimoni Eyt Castillo, nascuts a Cadis, esdevingueren cavallers de l'orde de Carles III: Lluís (1821), Antoni (1828) i Josep (1831)⁸⁴.

Santiago Masarnau (Copons 1774), secretari de la majordomia major del rei, i cavaller de Carles III el 1816, no presentava genealogia, atesa la destrucció d'arxius en la guerra. L'Ajuntament declarà que els familiars eren "reputados por hijosdalgo, y como tal exentos del Catastro personal y demás cargas que sufren los pecheros". El mateix càrrec que Masarnau fou exercit pel gironí Salvador Enric Calvet (nascut el 1801), conseller honorari d'hisenda i cavaller extraordinari de l'orde de Carles III el 1834. Presentava un certificat de l'Ajuntament, declarant que el pare i l'avi havien estat inscrits com a nobles a l'empadronament efectuat el 1808⁸⁵.

Un altre cavaller que fou dispensat de proves fou el supernumerari Francesc Colombo y Payet (1814), nascut a Tossa, com el seu pare, cavaller el 1793, del qual no coneixem l'expedient⁸⁶.

També era supernumerari Manuel Matheu i Rodríguez (1836), nascut a Barcelona el 1799. Un certificat de l'Ajuntament de Sarral afirma que

83. CADENAS VICENT, tomo XIII, p. 179-180. Sobre els orígens familiars, MOLAS, *Comerç*, pp. 142, 146 i 156. No tenim dades de Joan B. Garriga i de Istillarte, nascut a Mataró, cavaller el 1805.

84. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, t. IV, núm. 794.

85. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, t. IV, núm. 794. VIII, pp. 120-121 (Masarnau) i II, p. 195 (Calvet).

86. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, p. 129, n. 568.

es tractava de les famílies “més honrades i il·lustres”⁸⁷. Un certificat similar presentava el supernumerari Josep Jover i Giral (1841), nascut a Copons el 1796. L'Ajuntament certificà que els arxius s'havien cremat i que els seus avantpassats eren “hijosdalgo y ciudadanos de inmemorial con blasón de armas”, fins i tot un suposat general de Carlemany⁸⁸. El 1822 fou nomenat cavaller supernumerari Josep-Antoni Coll i Amich, de família procedent de Gerri de la Sal, i que tenia entre els seus avantpassats un paraire⁸⁹. El 1838 fou atorgat el títol de cavaller a Josep Abad (Cardona 1796), comandant de la Milícia Nacional⁹⁰.

Un dels nous burgesos del segle XIX, Josep Safont i Lluch (Vic 1803), al·legava un títol de ciutadà honorat, de 1605; un privilegi militar, de 1610; i un “recibimiento en el estado distinguido” de Vic, de 1742. Els Safont foren primer arrendataris de delmes i drets senyoriais (per exemple, dels comtes de Santa Coloma) i després màxims compradors de béns desamortitzats a tota Espanya. Josep Safont va rebre el títol de cavaller el 1842⁹¹.

Un altre dels burgesos del segle XIX va ser Lambert Fontanellas i Sala (Sitges 1808), procedent d'una família d'industrials paperers a Capellades. El seu pare era, des de 1814, comerciant matriculat de Barcelona i, de 1815 a 1824, havia estat jutge del Consolat de Comerç. Va ser comissionat del Banc de San Fernando a Barcelona. El fill va ser un dels més grans accionistes del Banc d'Espanya i estigué interessat en companyies ferroviàries. Va ser nomenat cavaller de l'orde de Carles III el 1846 i, tres anys després, va rebre el títol de Marquès de Casa Fontanellas⁹².

De després de la Guerra del Francès trobem dos cavallers naturals de la Catalunya Nord: Josep Darguines i Marrot, nascut a Arles, cavaller el 1815; i Ventura Malibrán i Cruchandeu, nascut a Sallagosa, intendent honorari de província, cavaller el 1822.

87. *Ibíd.*, VIII, pp. 128-129, n. 1613.

88. *Ibíd.*, n. 1333.

89. *Ibíd.*, III, p. 135.

90. *Ibíd.*, I, pp. 15-16.

91. DHC, 949, article d'Àngels SOLÀ PARERA. També l'article de Rosa CONGOST a *Recerques*, n. 22 (1989), pp. 83-92.

92. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, XI, pp. 139-140.

La medicina ennoblida

Quatre metges catalans, vinculats amb organismes oficials, foren membres de l'orde de Carles III. El primer va ser Carles-Francesc Ametller i Clot, nascut a Barcelona el 1753. El seu pare era de Granollers, i la família materna, d'Altafulla. Carles fou metge militar de la Marina, serví a l'expedició d'Alger (1775), i el 1783 s'establí a Cadis, com a professor del col·legi de cirurgia. El 1805 n'arribà a ser director i el 1811 vicepresident del tribunal del Real Protomedicato, i vocal de la Junta de Sanitat. Nomenat cavaller de l'orde de Carles III el 1830, morí a Cadis el 1835. Havia escrit, a més d'alguns discursos institucionals uns *Elementos de Geometría y de Física experimental* per als propis estudiants del col·legi de cirurgia⁹³.

Joan-Francesc Bahí i Fonseca, nascut a Blanes el 1775, amb família a la comarca de la Selva, era fill de metge. Va ser secretari del famós Dr. Masdevall durant la Guerra Gran. Metge militar el 1795, quatre anys després era catedràtic al col·legi de cirurgia a Burgos. El 1814 fou nomenat director del Jardí Botànic de Barcelona i titular de la càtedra de Botànica i Agricultura, establerta per la Junta de Comerç. Fou metge de l'Hospital militar i Subdelegat de medicina. Es distingí durant l'epidèmia de febre groga de 1821, fet que li guanyà el títol de metge honorari de cambra del rei. El 1823 fou nomenat president de l'Acadèmia de Ciències, a la qual pertanyia des de 1816, i el 1829 cavaller de l'orde de Carles III. També fou membre de l'Acadèmia de Bones Lletres. Morí el 1844⁹⁴.

Pere Castelló i Ginesta (Guissona 1770-Madrid 1850) fou cirurgià militar al Puerto de Santa María, cirurgià de la Casa Reial (1801) i catedràtic d'obstetrícia del Col·legi de Sant Carles de Madrid. Perdé la plaça durant la reacció absolutista, el 1824, però va atendre Ferran VII, que el va nomenar metge de cambra i cavaller de l'orde de Carles III (1830). També va ser president de la Reial Acadèmia de Medicina de Madrid i, el 1846, va obtenir el títol de marquès de la Salut. El seu

92. DHC, p. 475. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, IV, pp. 243-244.

93. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo I, p. 147-148. TORRES AMAT, pp. 40-42. ELIAS de MOLINS, pp. 63-65. GIL NOVALES, p. 68.

94. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, II, pp. 6-7. TORRES AMAT, p. 80. ELIAS de MOLINS, pp. 188-193. Vegeu també, pel conjunt del grup el *Diccionari biogràfic de metges catalans*, de Josep M^e. CALBET i CAMARASA i Jacint CORBELLA, Barcelona 1981.

fill, Joan Castelló i Roca (Guissona 1798), va ser també catedràtic de Sant Carles (1820), cirurgià reial (1832) i cavaller de Carles III (1833). Heretà el títol de marquès de la Salut i va morir el 1858⁹⁵.

Catalans a Madrid

Entre els cavallers de l'orde de Carles III trobem catalans residents a Madrid, o descendents seus. En tenim bon exemple en els descendents del mercader i geògraf Josep Aparici, que havia estat ennoblit el 1747 a títol pòstum. El seu fill, Josep-Ignasi Aparici, segurament protegit per Patiño, va ser oficial de la Casa de Contratación de Sevilla, i va entrar al servei de l'infant don Luis de Borbó, fill de Felip V. El fill, Pedro Aparici i Álvarez, va servir també a la Casa de Contratación i era oficial del ministeri d'Índies en ésser nomenat cavaller pensionista de l'orde de Carles III, el 1783. Posteriorment va ser Comptador general del Consell d'Índies (1794-1808) i ministre de capa i espasa del mateix Consell⁹⁶.

Altres cavallers de la família foren el seu fill, José Manuel Aparici (Madrid 1766), que també va ser oficial del ministeri d'Índies, cavaller el 1789; el fill d'aquest, Pedro Aparici y Cía, nascut a Aranjuez el 1804 i afavorit amb el títol de cavaller el 1833; el cosí Francisco Javier Aparici Beramendi (Madrid 1797), administrador de correus a Sanlúcar de Barrameda, cavaller el 1833, i emparentat amb altres cavallers per part de mare. Els Aparici estaven reconeguts com membres de l'estament noble de l'Ajuntament de Madrid des de 1757⁹⁷.

Una altra gran família de magistrats catalans a Madrid va ser la dels Güell. Josep Ventura Güell i Trelles va ser conseller de Castella. El seu fill, Joan Güell i Serra, va residir a Madrid des de 1752 exercint el càrrec de conseller d'hisenda. S'havia casat, el 1749, amb Juana María de la Encina, filla d'un conseller de Castella, de família hidalga de Tarancón. El fill d'aquest matrimoni, Juan Ignacio Güell y de la Encina (Madrid 1757) va realitzar, el 1790, les proves per a ingressar a l'orde de Carles III⁹⁸.

95. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, III, pp. 56-58. TORRES AMAT, pp. 73-74. ELÍAS de MOLINS, I, p. 439. CALBET, *ob. cit.* p. 128.

96. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo I, pp. 165-169. Pere MOLAS RIBALTA, "Catalans a l'administració central", *ob. cit.* pp. 190-191. "Catalans als Consells de la Monarquia", pp. 242-243.

97. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, I, pp. 165-169.

98. MOLAS, "Catalans a l'administració central", pp. 186-187. "Los fiscales de la Cámara de Castilla", pp. 12-16. "Catalans als Consells de la Monarquia", pp. 240-242.

Un dels seus testimonis era el català conseller de Castella i cavaller de l'orde José Martínez de Pons, ensems amb altres consellers de Castella, d'hisenda, i de la Junta general de Comerç i Moneda, a la que pertanyia el seu pare. Alguns d'aquests personatges havien estat consignats per Güell i Serra en el seu testament: el cavaller de Calatrava don Francisco García de la Cruz, del consell d'Ordes Militars; i Pablo-Antonio de Ordanza, del Consell d'hisenda. També havia tingut afers amb un altre testimoni, el comte de Montarco, aleshores fiscal de la Junta de Comerç i Moneda, i cavaller de l'orde de Carles III⁹⁹.

Els Güell eren burgesos honorats de Vilafranca. Un dels besavis era Esteve Serra Vileta, conseller de Barcelona el 1695 i regidor borbònic el 1718. Era fill del mercader Lleonart Serra, un dels abrandats de 1640. Serra Vileta havia assolit el 1728 la dignitat de Noble. L'avi matern, de la Encina, era cavaller de l'orde de Sant Jaume. Els de la Encina eren regidors de Huete.

Juan Ignacio Güell era membre de la Sociedad Económica Matritense de Amigos del País i vocal de la Comptaduria Major de Comptes. Es va casar amb María Ignacia Ferrari (Madrid 1760), d'origen milanès. El seu fill, José Güell i Ferrari (Madrid 1785), va fer les proves de cavaller el 1803. La família va conservar fins al 1820 una plaça de regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

D'origen català, era Manuel d'Asprer i Janer, nascut a Puerto de Santa María el 1754. Els Asprer procedien de Sant Joan de les Abadesses. El seu avi Domènec Asprer s'havia casat, a Cadis, el 1728. Allí va néixer, el 1729, Felip Asprer i Recaño, el qual es va casar el 1748 a Vilafranca, amb Gaietana Janer, de 18 anys. Manuel d'Asprer va néixer el 1754 i va seguir la carrera consular a Saint-Malo (1783), Nantes (1786) i Alger (1791). El 1787 fou li concedit el títol de cavaller de Carles III i el 1791 obtingué els honors de comissari ordenador. El 1794 va ser nomenat intendent de la província de Sòria. El 1804 va passar a Jaén. El 1809 se li concediren els honors d'intendent d'exèrcit. Va morir a Cadis el 1810¹⁰⁰.

99. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo VI, pp. 23-24. 100. CADENAS VICENT, I, pp. 240-242. ABBAD - OZANAM, p. 56.

100. CADENAS VICENT, I, pp. 240-242. ABBAXD - OZANAM, p. 56.

José d'Oromí i Martiller, nascut a Màlaga el 1756, va ser nomenat cavaller de l'orde de Carles III el 1793. El seu pare, Ramon A. de Oromí, natural de Talladell, era veí de Madrid, d'on va ser regidor perpetu i a més, com *hijosdalgo*, en virtut de sentència donada per la Chancillería de Valladolid. Al·legava que els avis eren "nobles *hijosdalgo con armas*". Ramón d'Oromí havia estat director de tabacs a Buenos Aires i el 1790 ingressà en l'orde de Carles III. El seu germà José d'Oromí va ser fiscal del jutjat d'artilleria (1782), agent fiscal del Consell de guerra (1791) i assessor de la capitania general de Castella la Nova (1802). El 1803 fou designat magistrat de l'Audiència de Canàries, de la qual va arribar a ser oïdor degà¹⁰¹.

Felip Puig havia nascut a l'Havana el 1802. El seu pare Joan-Alexandre Puig (Arenys 1761) es va casar a aquella ciutat amb Francesca Amigó i Mitjans, natural de Cartagena d'Índies i procedent de Sant Feliu de Llobregat. Al·legava un suposat i no confirmat privilegi de ciutadà honorat de 1685. Puig era advocat i tenia 29 anys quan se li va concedir l'orde de Carles III¹⁰².

CONCLUSIÓ

A través de l'estudi dels cavallers de l'orde de Carles III nascuts al Principat, hem pogut veure algunes línies de conjunt. En els forans es distingeix un major o menor arrelament familiar. Els matrimonis amb dones catalanes, sobre tot per part de militars, ja es produïa abans de la guerra de Successió. En algun cas, la presència en organismes de l'administració borbònica es donava durant més d'una generació, com els Bassecourt. Una mitja dotzena varen acabar arrelant en la vida municipal i cultural de les ciutats catalanes. El matrimoni tenia una part important en el procés d'ascens social. Ateses les característiques de l'orde, no estranya el paper dels càrrecs de la Casa Reial.

101. CADENAS VICENT, *Carlos 3º*, tomo IX. nos. 1871-1872. MOLAS, "Catalans als Consells de la Monarquia", *ob. cit.* pp. 240-250.

102. Guillermo LOHMANN VILLENA, *Los americanos en las órdenes nobiliarias*, 2ª edició, Madrid 1993, II, pp. 405-406. CADENAS VICENT, *Carlos III*, tomo X (1984), pp. 134-136. Joan-Antoni Puig havia obtingut privilegi de ciutadà honorat el 1687, i Joan Amigó, natural de Guissona, el 1681.

Pel que fa a la noblesa pròpiament catalana, els principals títols ja havien consumat (Erill) o duïen a terme un procés d'aproximació familiar i política amb l'aristocràcia de Castella (Castelludosrius, Santa Coloma), ben sovint per mitjà de l'exèrcit. Joan-Antoni de Fivaller ens ofereix un bon exemple d'acumulació de títols (Villel, Darnius, Almenara Alta), així com de pertinença a diferents institucions culturals (Acadèmies). La noblesa menor palesa un procés progressiu d'ascens social a través de diverses generacions, amb un elevat grau d'interrelació.

La concessió d'ingrés a l'orde de Carles III podia concentrar-se en determinats moments. Tenim, per exemple, la fornada corresponent a la fi de les Corts espanyoles de 1789. Fou concedida la gran creu de l'orde al comte de l'Asalto. Els dos procuradors per Lleida, Tàpies i Gallart, reberen una creu pensionada. Una creu sense pensió fou el guardó assolit pel togat José Colón i pel militar Pedro Luis Caballero, així com per dos personatges d'origen català, residents a Madrid, Juan Güell y José Manuel Aparici, i per Ramon d'Oromí, director de tabacs a Buenos Aires. Altres honors i distincions foren atorgats al comte de Santa Coloma, al de Darnius, i al marquès de Castelludosrius.

Les famílies nobles catalanes que hem estudiat tingueren un paper rellevant, com notables locals que eren, en diverses institucions representatives d'aquest darrer grup social. A la Junta formada el 1794 per organitzar la guerra contra la República francesa, hi trobem: Francesc Codina i Alavall, de Vic; Fivaller i Bru i Gaietà de Gispert, de Barcelona; Manuel de Llauder i Rubies, de Mataró; Pau de Miró i Claveguera, de Reus; i un Moixó. A les diferents Juntes formades a partir de 1808 hi retrobem Fivaller i Bru, ensems amb Josep-Marià Cabanes i Escofet, Francesc de Portolà, i Vicent Sisternes. Foren elegits per les Corts de Cadis: Domènec de Codina i Alavall, Joan Gispert i Augirot, i Josep A. de Castellarnau¹⁰³.

103. Francisco Javier MORALES ROCA, "Próceres del Principado de Cataluña asistentes a las Cortes y Juntas del Antiguo Régimen (1724-1833)", *Hidalguía*, XXXI, n. 180 (1983), pp. 837-847. Frederic RAHOLA i TREMOLS, "Los diputados por Cataluña en las Cortes de Cádiz", *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras*, IX, Barcelona 1912, pp. 7-62.